

FIE - Feuersteinova metóda inštrumentálneho obohacovania je zameraná na rozvoj umenia učiť sa. Umožňuje zisťovať a rozvíjať učebný potenciál človeka. Vychádza z princípov **štrukturálnej kognitívnej modifikovateľnosti a skúsenosti sprostredkovaného učenia**, tzn. z pohľadu na ľudský organizmus ako na otvorený systém schopný adaptácie a zmeny. Podstatou metódy je stimulácia kognitívneho rozvoja, ktorý umožňuje školský, sociálny a osobnostný rast. Feuersteinova metóda predstavuje najprepracovanejší systém na rozvoj schopností myslieť a učiť sa.

I. TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

- **Príčiny školského neúspechu**

V päťdesiatych rokoch 20. storočia začal Feuerstein pracovať v Izraeli s deťmi, ktoré nepodávali v škole dostatočné výkony. Všimol si, že niektoré z nich zlyhávajú v škole, pretože nie sú schopné sa vyrovnáť s formálnou situáciou učenia, ale v mimoškolskom prostredí, pri hre, pri práci, ktorá zahŕňa komplexné znalosti, sa nijako od svojich vrstovníkov neodlišujú. Tieto deti získajú nové znalosti, ale druhý deň, alebo aj za niekoľko hodín tieto znalosti strácajú. Niekedy do tej miery, že sa zdá, ako by sa nikdy s týmito informáciami a znalosťami nestretli. Alebo sú deti, ktoré sa niečo naučia, ale nedokážu naučený poznatok aplikovať v novej situácii. Deti, ktoré nepodávajú v škole dostatočné výkony, sa môžu doma pri práci alebo pri hre prejavovať úplne v norme.

Deti, ktoré nie sú schopné sa učiť zo skúseností alebo v procese výuky v škole, trpí podľa Feuersteina **deficitom v kognitívnych oblastiach. Nenaučili sa myslieť v súvislostiach.**

Nie sú schopné poznatky štrukturalizovať, organizovať. Ich základnou charakteristikou je impulzivnosť v jednaní a myslení a to, že prijímajú len jednotlivé informácie. Nie sú schopné sa poučiť z vlastných chýb. Tieto deti sú teda neúspešné nie preto, že by neboli dostatočne inteligentné, ale preto že niektoré ich poznávací funkcie nie sú dostatočne rozvinuté. Také

deti si nedokážu svoju prácu naplánovať, nedokážu vopred premyslieť stratégiu, ktorú úloha vyžaduje, nedokážu stratégiu v prípade potreby zmeniť, ak sa zmenia podmienky úlohy apod.

Všetky tieto poznatky viedli Feuersteina k tomu, aby sa na začiatku zaoberal zásadným problémom, **čo to sú kognitívne schopnosti a či je možné ich rozvíjať**. Toto svoje bádanie zhrnul v **teórii štrukturálnej kognitívnej modifikovateľnosti**, ktorá je pozitívnou odpoveďou na dané otázky.

- **Štrukturálna kognitívna modifikovateľnosť**

Feuerstein si kladie tri základné teoretické otázky: *Proč je kognícia tak důležitá? Pokud je důležitá, je modifikovatelná? Pokud je důležitá a modifikovatelná, potom akou optimálnou cestou?*

a) **Kognícia je dôležitá, pretože to je intaktná (celostná) mentálna schopnosť, ktorá umožňuje úspech.** Využíva skúsenosti, emočné zážitky, súvisí s mobilitou človeka. Rozvoj kognície nie je len lepšia cesta k učeniu, ale súvisí i s potrebou človeka vytvárať vzťahy. Preto nie je mysliteľná bez emočných zážitkov.

b) **Na druhú otázku, či môžeme poznávacie štruktúry meniť, Feuerstein odpovedá jednoznačne áno.** Žijeme v určitých podmienkach a keď sa zmenia podmienky, rozvíjajú sa nové funkcie. Pokiaľ by sme boli determinovaní, nie sme slobodní. Pre Feuersteina je to otázka viery ako životného postoja. „Sme stvorení na obraze Boží, to vylučuje nemennosť. Sme zodpovední za svoj život, za svoje skutky.“ Preto odmieta hovoriť o dyslexii i o learning disability (poruchách učenia). Dyslexia a learning disability sú len termíny, ktoré charakterizujú určitý stav, popisujú ho, bez toho aby predpokladali, že učenie je proces. Tento stav vyprodukovali určité podmienky, ktorým musíme porozumieť a zodpovedajúcim spôsobom ich zmeniť.

c) **Na tretiu otázku, otázku o optimálnej ceste, ktorá vedie k zmene, odpovedá Feuerstein svojim intervenčným programom Instrumental Enrichment (obohacovanie prostredníctvom inštrumentov, v tomto prípade cvičných zošitov, ktoré obsahujú špeciálne úlohy), ktorý sa realizuje v duchu sprostredkovaného učenia. O sprostredkovanom učení budeme hovoriť až v druhej časti tohoto príspevku.**

- **Kritika vyšetřovania inteligencie štandardnými testami inteligencie**

Ďalším problémom, pred ktorým Feuerstein v tej dobe stál, boli otázky o tom, čo vlastne testy inteligencie merajú a aký je ich praktický dosah a využitie.

Už v päťdesiatych rokoch vystupuje R. Feuerstein proti tvrdeniu v tom čase väčšiny psychológov, že inteligencia, ktorá je zistená pomocou testov inteligencie, je nemenná a je daná raz a na vždy. Jeho kritika sa zameriava na dve oblasti. Najskôr na chápanie intelektu a jeho meranie. Feuerstein tvrdí, že **inteligencia** je fluidný fenomén, **nie je stabilná**, a deti s deficitným IQ je možné učiť a rozvíjať tak, aby dosiahli vyšších výkonov v intelligenčných testoch. **Nižšie intelektové výkony korešpondujú s nižším sociálnym a ekonomickým statusom a príslušnosťou k etnickým skupinám, teda k inému kultúrному kontextu.** Obe tieto okolnosti súčasné testy inteligencie nereflektujú. Feuerstein preto relativizuje hodnotu vyšetřenej inteligencie, vyjadrenú intelligenčným kvocientom (IQ) ako raz a navždy danú charakteristiku.

II. PROGRAM INŠTRUMENTÁLNEHO OBOHACOVANIA (INSTRUMENTAL ENRICHMENT)

Program IE pozostáva z viac než **500 stránok cvičení „papier a tužka“**, rozdelených do **dvadsiatich inštrumentov**. Každý inštrument je zameraný na špecifický kognitívny deficit, sám je však určený na získavanie mnohých ďalších predpokladov učenia. Štrnásť z týchto

inštrumentov sa pravidelne používa v triedach počas hodinových lekcií, ktorých frekvencia by mala byť 3-5 hodín týždenne po dobu dvoch rokov. To je optimálna situácia, ktorú navrhuje Feuerstein. V praxi sa stretávame s menej náročným využitím. **Je možné pracovať s jednotlivcami i s celými skupinami.** Skupinové použitie metódy má veľkú výhodu vo vzájomnom zdieľaní postupov práce, názorov na riešenie úloh i vytváraní korelácií s bežným životom.

Všetky cvičenia inštrumentov sú konštruované tak, že je stupňovaná ich náročnosť a zložitosť. **Cieľom cvičení je rozvinutie učebného potenciálu dieťaťa, ktorý je chápaný v širokých súvislostiach.**

Pri práci s Feuersteinovou metódou je **dôraz kladený na rozvíjanie reči.** Reč je nástrojom každej intelektuálnej činnosti. Reč je dôležitá na všetkých troch úrovniach mentálnej činnosti. Jedinec rečou kontroluje a upresňuje informácie, ktoré dostáva. Musí vedieť vyjadriť rečou každý myšlienkový pochod, každú stratégiu, ktorú používa. Pomocou reči určitú informáciu ale i stratégiu zvnútorní, to znamená, že si ju osvojí natoľko, že ju používa i za iných okolností. Musí vedieť adekvátne a presne odpovedať na danú otázku, alebo vyriešiť danú úlohu. Systematicky sa preto **pestuje nie len slovná zásoba, ale i obsahovo aj formálne presné vyjadrovanie.**

U detí sa **podporuje vnútorná motivácia k učeniu prostredníctvom slovnej formulácie rozmyslí si to.** V logu celého programu stojí: „Nechajte ma chvíľku, ja si to rozmyslím...“ Jedinci sú k tomu nabádaní pri každej úlohe, takže sa to postupne stáva súčasťou ich stratégie. Takto je taktiež **kontrolovaná a obmedzovaná ich hyperaktivita.** Jedinec okrem toho **prijíma podiel zodpovednosti za svoje učenie.** Učiteľ má pôsobiť proti pasivite žiakov, má demonštrovať, že sú schopní a môžu podať výkon. **Nehodnotí sa známkami, deti sa nedelia na dobré a zlé.** Majú byť motivované spôsobom práce. Každému dieťaťu sa má umožniť, aby bolo úspešné. **Sú stimulované otázkami. Nepoužívajú sa súťaže, pretože sa rešpektuje osobnostné tempo každého dieťaťa.** Je to vyjadrené aj tromi

bodkami na konci loga. Kladie sa **dôraz na spoluprácu a vzájomné počúvanie sa**. Feuerstein hovorí o vzájomnom zdieľaní myšlienok, prístupov k riešeniu úlohy. Obsahom zdieľania je aj stratégia riešenia úloh. Predpokladá sa dokonca, že **každé dieťa môže vidieť určitý problém zo svojho uhlu pohľadu**, ktorý je daný jeho skúsenosťou, ktorý je ovplyvnený kultúrou a sociálnym prostredím, v ktorom vyrástlo. **Tak sa majú deti učiť opodstatnenej tolerancii k druhým**. Takéto vedenie má priamy dosah na orientáciu v osobnom i spoločenskom živote.

Jedinci sa majú naučiť reflektovať svoje myslenie a postoje. Majú sa naučiť hodnotiť svoje poznávacie schopnosti, zovšeobecniť spôsoby uvažovania. Učia sa tak metakogníciu, alebo metamyslenie.

Intervenčný program je možné aplikovať nie len pre akýmkoľvek spôsobom handikepované deti, ale i pre deti výrazne nadané, dokonca i pre dospelé osoby.

Text je prevzatý z ATC <http://www.atc-feuerstein.cz/rubrika/30-o-metode/index.htm>

Autorkou týchto materiálov je Doc. PhDr. Věra Pokorná (pôvodnú verziu skrátila Eva Váňová, do slovenčiny preložila Lýdia Šuchová z informácií dostupných na <http://www.atc-feuerstein.cz/rubrika/30-o-metode/index.htm>).